

Musiklyrik i läroböcker i franska för den svenska skolan

Mattias Aronsson

ABSTRACT

The article investigates song lyrics included in twelve textbooks designed for the teaching of French as a foreign language in the Swedish school system. The underlying assumption is that selections made by textbook authors are important for the canonization of literature. The analysis of what is included and what is excluded in these textbooks is highly relevant in order to understand the norms prevailing in the system of education and, consequently, in society as a whole. The corpus consists of 61 song lyrics and the results indicate that these texts partly have a conservative role, inasmuch as they transmit an already canonical French cultural heritage (traditional folksongs, children's songs, and the works of a few consecrated artists in the *chanson*-tradition of the 1950's and 1960's) to the Swedish pupils. However, the other part of the corpus consists of more contemporary material from the decade preceding the publication of the textbooks. The corpus is male dominated (two thirds of the identified artists are men), and most of the songs (84%) deal explicitly or implicitly with Metropolitan France, with only a small percentage (16 %) representing the Francophone world outside of France. The main conclusion of the article is that the lyrics included in the textbooks consolidate rather than challenge the prevailing norms and hierarchies.

Keywords: song lyrics, textbook analysis, foreign language teaching, French as a foreign language, canonization of literature

MATTIAS ARONSSON

Docent i franska

Institutionen för språk, litteratur och lärande

Högskolan Dalarna

E-post: mar@du.se

INLEDNING

Litteraturbegreppet är, som Roland Barthes (1971) har påpekat, intimt förbundet med utbildningsväsendet.¹ Ur ett litteraturdidaktiskt och litteratursociologiskt perspektiv är det alltså högst relevant att studera vilka litterära texter som används inom det formella skolsystemets undervisning och vilka texter som väljs bort. Sådan forskning hämtar då ofta sin inspiration från, och befinner sig i skärningspunkten mellan, de akademiska fälten litteraturdidaktik, receptionestetik, litteratursociologi och läromedelsanalys. Föreliggande studie är ett exempel på en sådan undersökning, i det att den fokuserar på urvalet av musiklyrik i läroböcker i franska för den svenska skolan.

SYFTE, BAKGRUND OCH TIDIGARE FORSKNING

I avsnittets inledande del redogör jag för studiens syfte och frågeställningar, med koppling till utbildningsväsendets roll som litteraturförmedlare. Därefter går jag igenom forskning om musiklyrikens användning inom språkundervisning, för att slutligen presentera ett antal läroboksstudier inriktade på ämnet franska.

Syfte och frågeställning – utbildningsväsendet som litteraturförmedlare

Enligt Mickaëlle Cedergren och Simona Modreanu (2016, s. 84) består den litterära receptionskedjan av ett flertal olika länkar. En viktig länk i kedjan utgörs av utbildningsväsendet, både den högre utbildningen och skolan. De val av skönlitteratur som har gjorts inom undervisningen i franska vid ett akademiskt lärosäte i Sverige (Stockholms universitet) har undersökts av Cedergren (2015). Hon konstaterar att dessa val till stor del består av redan kanoniserad litteratur från Frankrike. I en tidigare artikel (Aronsson, 2019) har jag sökt komplettera ovanstående undersökningar genom att i en läroboksstudie undersöka vilken franskspråkig litteratur som eleverna stöter på under sina franskstudier på högstadiet och gymnasiet. På språkundervisningens grundläggande nivåer spelar nämligen läroboken fortfarande en viktig roll, även i 2000-talets digitala undervisningsmiljö (se exempelvis Vajta, 2012, s. 747–748 och Buchart, 2013, s. 60). Undersökningen indikerar att litteratur med anknytning till Frankrike (i form av dess europeiska territorium, *la France métropolitaine*) även inom ungdomsskolan dominerar stort över litteratur från övriga fransktalande världen. Undersökningen visar också att många av de litterära texter som eleverna möter i läroböckerna är sångtexter (Aronsson, 2019, s. 56–59). Därför gör jag i föreliggande studie en närmare undersökning av de exempel på franskspråkiga sånger som figurerar i korpusen. Syftet är att undersöka vilka sångtexter som ingår i ett urval läroböcker i ämnet franska – med speciellt fokus på ett köns-, ett tids- och ett kulturellt centrum/periferi-perspektiv – för att fastställa vilken bild av franskspråkig musiklyrik som dessa sångtexter förmedlar till de svenska eleverna.² Frågeställningarna är som följer: Hur ser fördelningen ut vad gäller manliga och kvinnliga artister? I vilken mån presenteras sånger som representanter för den fransktalande världen utanför Frankrike? Hur ser det ut vad gäller verk från olika tidsperioder: rör det sig om de senaste hitlåtarna, eller är det snarare frågan om att förmedla ett redan kanoniserat kulturarv till eleverna? Det bakomliggande antagandet för studien är att de val som görs inom utbildningsväsendet i allmänhet, och av läroboksförfattare i synnerhet, är av stor vikt för förmedlingen och kanoniseringen av litteratur – och därmed har dessa val också en hög samhällsrelevans.

Musiklyrik i språkundervisning

Det har länge funnits ett intresse från lärare att använda sånglyrik i språkundervisning och ett motsvarande intresse från forskarhåll att studera dess effekter på elevers lärande – inte minst gäller det undervisning i franska som främmande språk. William Leith (1979, s. 537–551) pekar på fördelarna med att använda fransk chanson som underlag för att öva muntlig språkfärdighet med eleverna. Jane Halsne Abrate (1983, s. 9) konstaterar att franskspråkig populärmusik är ett lämpligt material inte bara för att lyssna på målspråket, utan också för muntlig konversation, att träna sitt ordförråd, öva grammatik och lära sig om målspråksländernas historia och kultur. V.L. Hamblin (1987, s. 484) poängterar att den franska visan utgör ”a genre in its own right” och är en ”integral part of French culture”, vilket gör den lämplig att använda när man lägger fokus på kultur i språkundervisningen. Redan för drygt 30 år sedan kunde därför Jacques Béreaud (1988, s. 229) konstatera att många studier av den franska chansen är inriktade just mot dess användning inom språkundervisning.

Senare tiders studier, från 1990-talet och fram till idag, har fortsatt att utifrån olika utgångspunkter undersöka musiklyrikens relevans inom språkutbildning. Judith Failoni (1993, s. 97–108) slår fast att alla viktiga färdigheter i ett främmande språk – tala, läsa, skriva och, naturligtvis, lyssna – kan tränas med hjälp av musik. Valet av musik som undervisningsmaterial kan motiveras exempelvis utifrån Howard Gardners teori om olika intelligenser hos elever. I det här sammanhanget är den musikaliska intelligensen av speciellt intresse och i synnerhet dess koppling till lingvistisk intelligens (Gardner, 1994, s. 67–116). Karen Ludke (2009, s. 17–29) skriver att musik med fördel kan användas för att träna elevers vokabulär, grammatik, talfärdighet, uttal, skriftlig färdighet samt för lyssningsövningar och att undervisa om målspråkskulturen. Robert Legg (2009, s. 7) visar att elever som fått lära in franska glosor och verbformer med hjälp av sång och musik presterade bättre i efterföljande test än vad kontrollgruppen, som inte hade jobbat med musik, gjorde. Sylvain Moreno (2009, s. 335–339) hittade en liknande korrelation mellan musik som arbetsmetod och utvecklingen av barns hörförståelse i främmande språk. Agnes Langeland (2013, s. 1–24) beskriver fördelarna med att använda ett multimodalt material, i form av musikvideor från internet, i språkundervisningen. Bland annat trycker hon på materialets förmåga att motivera eleverna. Även Tung-an Kao och Rebecca Oxford (2014, s. 114–120) fokuserar på motivationsaspekten när de redogör för musiklyrikens fördelar i undervisning av främmande språk. Dacian Dolean (2016, s. 638–653) visar hur användning av sånger i undervisningen i franska har en dämpande effekt på elevernas självupplevda ängslan inför att använda målspråket (*foreign language anxiety*). Valentin Werner, Maria Lehl och Jonathan Walton (2017, s. 34–35) poängterar att musiklyrik har en direkt koppling till ungdomars lärande i informella lärmiljöer. De slår fast att i en era där betydelsen av det mobila lärandet ökar utgör sånger ett passande material att använda i språkundervisning. Sammanfattningsvis kan noteras att synen på musiklyrik i dessa studier är påfallande instrumentell. Dess relevans i undervisningen försvaras alltid med koppling till någon extern nyttoaspekt: den sägs vara bra för att träna elevernas språkfärdigheter, för deras ordinläring, för deras motivation för språkstudier, etcetera. Att textgenren skulle ha något egenvärde i och för sig själv, genom den estetiska upplevelse som den kan tänkas ge eleverna, är ingenting som betonas i ovannämnda studier.

Det är forskning av den här typen som förklarar varför sångtexter – med tillhörande musik – under lång tid har betraktats som ett användbart material i språkundervisning. Den förklarar också varför läroböcker i främmande språk idag i allmänhet innehåller inslag av musiklyrik. Det är heller inte oviktigt att den svenska grundskolans kursplan för moderna språk preciserar att sånger ingår i äm-

nets så kallade ”centrala innehåll”, oavsett om eleven läser språket ifråga inom ramen för ”elevens val” eller som ”språkval”. Under rubriken ”Lyssna och läsa – reception” i Lgr11 specificeras nämligen att undervisningen ska behandla ”berättelser och annan fiktion även i talad eller dramatiserad form samt sånger” (Skolverket, 2019, s. 66, min kursivering). Exakt samma formulering dyker för övrigt också upp i Gy11, i kursplanerna för moderna språk (steg 1–4) inom gymnasieskolan (Skolverket, u.å.).

Läroboksstudier – med fokus på kultur- och kön/genusfrågor i läroböcker i franska för den svenska skolan

Läroboken som fenomen har, som Klas-Göran Karlsson (2011, s. 43–53) konstaterar, ett nära förhållande till makten. Den kan ses både som en ”verkan” – läroboken avbildar makten – och en ”orsak”, läroboken bidrar till att konstruera makten genom att den ”får oss att känna oss delaktiga i ’föreställda gemenskaper’” (Karlsson, 2011, s. 52). Kenneth Nordgren (2011, s. 141–142) visar exempelvis hur Västeuropa dominerar stort i läromedel i historia och därmed ges de övriga världsdelen begränsat utrymme. Detsamma har också konstaterats för läroböcker i franska, något som jag återkommer till nedan. Som Fuchs och Henne (2018, s. 29–32) noterar har man inom fältet för läroboksstudier inte sällan fokuserat på genus- och minoritetsproblematik. Såväl läroböckernas eurocentrism som deras ofta fördomsfulla bild av dem som avviker från normerna (till exempel migranter och muslimer) har kritiserats.

Flera exempel på läroboksanalys har genomförts under den senaste tioårsperioden med inriktning på skolämnet franska i en svensk undervisningskontext. Inte sällan har det skett i form av studentexamensarbeten. Vissa studier, exempelvis Mia Persson (2013) och Annie Karlsson (2014) fokuserar på genuskonstruktioner i läroböckerna, i synnerhet gällande bildmaterialet, och författarna konstaterar att de undersökta läroböckerna (*Allez Hop!*, *Arc-en-ciel*, *Bon voyage*, *Chez nous*, *Français formidable*) är långt ifrån jämställda utifrån genussynvinkel. Andra arbeten har riktat fokus på kulturella snarare än genusrelaterade aspekter i läroböckerna. Fredrik Johansson och Therése Ballin (2010) studerar kulturella klichéer och generaliseringar i tre läroböcker för steg 1 i franskundervisningen (*Au boulot 1*, *Un air de Paris* och *Escalade 1*). Deras slutsats är att det undersökta materialet innehåller många exempel på kulturella stereotyper och sammanfattningsvis uppvisar läroböckerna enligt studiens författare en ”kultursyn som inte längre är hållbar i det globaliserade samhälle som vi idag lever i” (Johansson & Ballin, 2010, s. 41). Katharina Vajta (2012) undersöker två läroboksserier i franska för gymnasieskolan (*Escalade* och *Génial*) med speciellt fokus på bilden av Frankrike och den ”imaginära gemenskap” (*communauté imaginaire*) som hon identifierar i dessa läroböcker.³ Michelle Meyer (2013) intresserar sig för bilden av ”den Andre” i läroböcker för franska och tyska. För franskans del undersöks *Un air du monde français*, *Esprit*, *Génial* och *Mais oui*. Hennes kvantitativa resultat indikerar att Frankrike dominerar stort i materialet (70 % av texterna), på den fransktalande världens bekostnad. Textanalysen visar att när ett land i Afrika eller Västindien presenteras – exemplen som hon nämner är Demokratiska republiken Kongo och Haiti – tilldelas det en tydlig offerroll. Landet ifråga framställs som underutvecklat och i behov av humanitär hjälp från Nord (Meyer, 2013, s. 20 och 29). Även Petter Karlsson Söderstrand (2019) kombinerar kritisk textanalys med postkolonial teori och har sitt fokus inställt på hur bilden av franskspråkiga länder utanför väst konstrueras i svenska läroböcker. Hans korpus består av volym 1–4 av läroboksserien *Escalade*. Slutsatserna är att den dominerande bilden av nordafrikanen är en invandrare i Frankrike snarare än en invånare i något av länderna i Maghrebregionen, och den muslimska tron framställs i

det här sammanhanget som problematisk och oförenlig med fransk identitet och kultur. Franska Antillerna presenteras som exotiska paradis som finns till för turister från Frankrike att upptäcka och njuta av (Karlsson Söderstrand, 2019, s. 31–36 och 41). Bilden av landet Frankrike som fullständigt dominerande den övriga franskspråkiga världen regerar sålunda ohotad i läroboksserien, enligt Karlsson Söderstrand. I synnerhet länderna söder om Sahara spelar en undanskymd roll, sett i förhållande till deras franskspråkiga befolkning. Karlsson Söderstrand (2019, s. 23–26) utför, i likhet med Meyer (2013), en kvantitativ analys av korpusens texter och kommer fram till att 75 % av materialet berör just landet Frankrike, i form av dess europeiska territorium.

Ingen av de ovannämnda studierna fokuserar specifikt på förekomsten av litterära texter i läroböckerna, utan de behandlar alla texter oavsett genretillhörighet.⁴ En studie som däremot specifikt undersöker förekomsten av litterära texter i läroböcker i franska är Aronsson (2019). Jag kommer här fram till att Frankrike – i betydelsen dess europeiska territorium – dominerar markant över resten av fransktalande världen vad gäller de litterära texterna i min korpus (84 % mot 16 %) (Aronsson, 2019, s. 57). Det är ett resultat som i mycket liknar Meyers (2013) och Karlsson Söderstrands (2019) siffror, om än bara med ännu större övervikt till Frankrikes fördel. Slutsatsen är att läroböckerna avspeglar de asymmetriska maktförhållanden som *de facto* råder i världen, där gamla kolonialmakter på många vis dominerar över sina före detta kolonier såväl ekonomiskt som kulturellt – men också att de svenska läroboksförfattarna lever kvar i ett eurocentriskt tänkande där landet Frankrike ses som den självklara normen och utgångspunkten för studier i franska språket. Nutida globaliseringsdiskurser tycks alltså inte i nämnvärd grad ha påverkat läroböckerna i detta avseende. Undersökningen indikerar också att musikyrik faktiskt är en mycket framträdande textgenre i de undersökta läroboksserierna, vilket alltså direkt föranleder den här kompletterande studien på området. Det har, så vitt jag vet, aldrig tidigare genomförts någon liknande undersökning över sånglyrik i svenska läroböcker för franskundervisning, vilket gör att man kan identifiera en forskningslucka på detta specifika område.

KORPUS OCH METOD

Studiens korpus består av tre volymer vardera av fyra läroboksserier utformade för ämnet franska i den svenska skolan, allt som allt 12 textböcker. Urvalet består av två läroboksserier utformade för år 7–9 på högstadiet (*Cascade* och *Chez nous*) och två för gymnasiet, steg 1-3 (*Escalade* och *Génial*). Valet föll på dessa läroböcker eftersom de är väl inarbetade på den svenska marknaden och de tillhör också de modernaste alternativen som står till buds för landets fransklärare. De är alla publicerade efter millennieskiftet och de har dessutom tryckts i nya upplagor efter respektive originalupplaga.⁵ Samtliga serier saluförs hos nätbokhandlarna år 2020, vilket indikerar att de fortfarande används och köps in av svenska skolor. Förlagen som står bakom läroböckerna är i tre fall av fyra välkända svenska förlagshus som länge varit aktiva på marknaden: Almqvist & Wiksell säljer *Escalade* och Natur & Kultur står bakom *Cascade* och *Génial*. Serien *Chez nous* saluförs av Sanoma utbildning, en finsk mediekoncern som även slagit sig in på den svenska läromedelsmarknaden. Undersökningen fokuserar på förekomsten av tryckta sångtexter i de textböcker som eleverna möter i undervisningen.⁶ Inspelningar av sångerna återfinns sedan i ljudfiler och/eller inspelade på en CD-skiva som medföljer lärarhandledningen.

I normalfallet hinner en svensk elev läsa steg 1 och 2 i moderna språk under sin högstadietid, om han eller hon läser ämnet som sitt ”språkval”. På gymnasiet kan eleven sedan, i teorin, fortsätta sina

studier ända till steg 7, men i praktiken är det få ungdomar som studerar på de högre nivåerna. Statistiska centralbyråns siffror från 2017 visar att endast 5 % av eleverna i den svenska gymnasieskolan når fram till steg 5 eller högre i moderna språk (Winkler, 2018, s. 8). Behörighetskravet för att läsa språket på akademisk nivå är godkänt betyg från steg 3. Det är alltså den miniminivå som det svenska skolsystemet garanterar hos varje student som börjar läsa franska på universitetsnivå, och det är också anledningen till varför studiens korpus avgränsas till att gälla steg 1–3.

En inventering gav vid handen att det undersökta materialet innehöll sammanlagt 61 exempel på musiklyrik (se bilaga ”Studiens korpus”). För varje exempel antecknades året då sången publicerades samt om artisten som framför låten är man eller kvinna – om sådana uppgifter går att få fram, vilket inte alltid är fallet, i synnerhet inte när det är frågan om traditionella folksånger, barnvisor, och dylikt material. I bilagan redovisas även de fall där sången figurerar i en kontext som rör ett franskspråkigt land. Det krävs alltså någon typ av explicit indikation i läroboken (en rubrik eller annan kommentar, en bild eller förklarande bildtext) som pekar på ett franskspråkigt land för att denna uppgift ska komma med i kolumnen ”fransktalande världen” i bilagan. Sammanlagt hittade jag tio exempel på sånglyrik som på det här viset representerar den fransktalande världen utanför Frankrike, vilket också framgår av tabell 2 och 3 nedan.

RESULTATREDOVISNING – EN INVENTERING AV MUSIKLYRIK I LÄROBÖCKERNA

Den här delen av artikeln presenterar studiens resultat kopplat till frågeställningarna. Efter en kort genomgång av vilka sångtexter och artister som figurerar vid flera tillfällen i materialet behandlas frågeställningarna om manliga och kvinnliga artister, i vilken mån sånger presenteras som representanter för den fransktalande världen utanför Frankrike, samt hur fördelningen ser ut gällande verk från olika tidsperioder.

Dubbletter i materialet

Resultatet av inventeringen visar att spridningen på artister och sånger är stor i det undersökta materialet, men några dubletter kan ändå noteras. Den franska nationalsången, Marseljäsen, finns med två gånger i korpusen (*Cascade 4*, s. 99; *Génial 1*, s. 87). Det gör också låten ”La gourmandise” med gruppen *La Compagnie créole* (*Escalade 1*, s. 25; *Génial 2*, s. 81) samt julsångerna ”Mon beau sapin” (*Cascade 3*, s. 158; *Génial 1*, s. 191) och ”Petit papa Noël” (*Génial 2*, s. 217) populariserad av Tino Rossi på 1940-talet, vilken också finns med i Céline Dions tolkning (*Escalade 3*, s. 96). Dubblerar i materialet gör även de traditionella visorna ”Vent frais, vent du matin” (*Cascade 3*, s. 36; *Génial 1*, s. 134) och ”Savez-vous planter les choux” (*Cascade 3*, s. 106; *Génial 2*, s. 148). Vissa artister figurerar flera gånger i korpusen, men med olika sånger: Joe Dassin besjunger den franska huvudstaden i såväl ”À vélo dans Paris” (*Cascade 2*, s. 120) som i ”Aux Champs-Élysées” (*Génial 1*, s. 159), och den algeriske rai-sångaren Khaled figurerar både med ”Le jour viendra” (*Cascade 4*, s. 31) och ”Aïcha” (*Génial 2*, s. 204). Céline Dion förekommer med inte mindre än tre sånger. Hon bidrar med poplåtarna ”Ne partez pas sans moi” (*Cascade 2*, s. 106–107) och ”Tous les secrets” (*Génial 2*, s. 18) men också, som tidigare nämnts, med en version av julsången ”Petit papa Noël” (*Escalade 3*, s. 96). Anledningen till att just julsånger och låtar som behandlar Paris och det franska köket dubblerar i materialet är sannolikt att dessa teman under lång tid varit populära och återkommande inslag i skolans franskundervisning.

Manliga och kvinnliga artister

De 61 exempel på musiklyrik som jag fann under min inventering av korpusens läroböcker i ämnet franska för högstadiet och gymnasiet fördelar sig som följer: Läroboksserien *Génial* innehåller flest sånger (27 stycken), följt av *Cascade* (19). *Chez nous* och *Escalade* har inkluderat betydligt färre sångtexter i sina volymer (8 respektive 7).

Tabell 1 visar fördelningen mellan manliga och kvinnliga artister. I de fall det rör sig om traditionella folksånger eller barnvisor som inte kan knytas till någon specifik upphovsperson eller artist – eller om låten framförs av en duo bestående av en man och en kvinna – har sången förts till den tredje kolumnen ”blandat/ingen uppgift (trad.)”.

Tabell 1. Antal sångtexter framförda av manliga respektive kvinnliga artister

	Man	Kvinna	Blandat/Ingen uppgift (trad.)	Totalt
Högstadiet⁷				
<i>Cascade</i> 2–4 (2003–2005)	7	5	7	19
<i>Chez nous</i> 2–4 (2011–2013)	4	3	1	8
Gymnasiet				
<i>Escalade</i> 1–3 (2001–2003)	4	2	1	7
<i>Génial</i> 1–3 (2011–2012)	11	3	13	27
Totalt	26	13	22	61

Om vi jämför de sånger där artisten kan könsbestämmas (kolumnerna ”man” respektive ”kvinna” ovan) kan vi konstatera att samtliga läroboksserier uppvisar en viss manlig övervikt, men den är mindre framträdande i läroböckerna för högstadiet (*Cascade* och *Chez nous*) än i de serier som riktar sig mot gymnasiet. *Génial* är den läroboksserie av de fyra som ingår i undersökningen där den köns-mässiga skillnaden är som störst (11 manliga artister mot endast 3 kvinnliga). Eftersom den serien, tillsammans med *Chez nous*, utgör de modernaste läroböckerna i korpusen kan vi inte säga att det har skett någon utjämning över tid, snarare tvärtom. Sammanlagt är två tredjedelar (67 %) av de sånger som går att klassificera utifrån kön framförda av män (26 av 39 låtar) och den resterande tredjedelen (33 %) framförs av kvinnor. En förklaring av dessa siffror kan vara att musikbranschen länge har varit, och till viss del fortfarande är, en manlig bastion. Traditionellt sett har män dominerat inte bara inom kategorin artister utan även inom många andra viktiga, och inkomstbringande, led i produktionsprocessen – inklusive låtskrivande, producentens arbete i inspelningsstudio och de beslutsfattande positionerna inom skivbolagen.⁸

Denna manliga övervikt är inte alls unik för min lärobokskorpus. I många andra sammanhang där musikhistorien sammanfattas, och artister därmed skrivs in i (alternativt exkluderas ur) kanon, är den manliga dominansen ännu tydligare. Béreaud (1988, s. 229–241) presenterar 35 artister som dominerande den franska chansen under perioden 1968–1988 och endast sex av dessa är kvinnor, vilket motsvarar 17 % av hans material. Hamblin (1987, s. 481) nämner för sin del 19 artister som

representativa för fransk chanson sedan 1945. Fyra av dem är kvinnor (vilket motsvarar 21 %). När Adeline Cordier (2008, s. 258–259) skriver om en ny blomstringstid för den franska visan efter millennieskiftet nämner hon sju artister – endast en av dem är kvinna. Det genomgående mönstret med en kraftig manlig majoritet är alltså tydligt, och situationen i Sverige har på många sätt liknat den franska. Marita Rhedin (2017) uppger att visgenren i Sverige under lång tid till övervägande delen har dominerats av manliga artister, bland annat berättar hon att ”när Yrkestrubadurernas förening startade 1971 var 95 % av de medverkande trubadurerna män” (Rhedin, 2017, ej paginerad text).

Frankrike och den fransktalande världen

Som nämndes i avdelningen ”Korpus och metod” ovan är definitionen av en sång från den fransktalande världen i föreliggande studie att det i läroboken finns en explicit paratextuell koppling till ett franskspråkigt land. Sången (eller artisten) presenteras alltså i en kontext som inbegriper detta land. Frankrike ses här som liktydigt med sitt europeiska territorium, det vill säga det som på franska brukar kallas för *la France métropolitaine* eller *la France hexagonale*.

Tabell 2. Antal sångtexter kopplade till Frankrike respektive den fransktalande världen

	Frankrike (<i>la France métropolitaine</i>)	Fransktalande världen	Totalt
Högstadiet			
<i>Cascade 2–4</i> (2003–2005)	15	4	19
<i>Chez nous 2–4</i> (2011–2013)	4	4	8
Gymnasiet			
<i>Escalade 1–3</i> (2001–2003)	7	0	7
<i>Génial 1–3</i> (2011–2012)	25	2	27
Totalt	51	10	61

I tabell 2 ovan sticker *Chez nous* ut som den enda läroboksserie som upplåter lika mycket utrymme till sånger och artister med koppling till den fransktalande världen, som till sånger och artister från Frankrike. I övriga läroböcker är Frankrikes dominans mycket stark, i synnerhet i de serier som vänder sig till gymnasieungdomar. Sammanlagt står Frankrike för 84 % av korpusens material (51 av 61 låtar) och den fransktalande världen endast för resterande 16 % av sångerna (10 av 61), vilket är helt i linje med det resultat som presenteras i min tidigare studie (Aronsson, 2019, s. 57) gällande alla litterära texter i materialet, oavsett genre (roman, novell, poesi, sånglyrik, tecknade serier). Frankrikes kulturella dominans i detta sammanhang överstiger därmed på ett markant vis landets demografiska vikt. Frankrikes samlade befolkning uppgick 2019 till 67 miljoner invånare, vilket endast utgör 22 % av världens sammanlagda fransktalande befolkning på cirka 300 miljoner människor.⁹

Man kan dock notera att andelen musiklyrik från den fransktalande världen *hade kunnat vara högre* om man i läroböckerna hade tydliggjort de kopplingar som faktiskt ofta finns till franskspråkiga områden utanför Frankrikes europeiska territorium. Vid de två tillfällen då gruppen *La Compagnie créoles* sång ”La gourmandise” presenteras i läroböckerna (*Escalade 1*, s. 25; *Génial 2*, s. 81) är det

som komplement till lärobokstexter som behandlar det franska köket och landets restaurangkultur. Inget fotografi eller annan information om gruppen bifogas i anslutning till sångtexten, och de svenska eleverna får således inte veta att gruppens medlemmar kommer från franska Antillerna (Guadeloupe och Martinique) och Franska Guyana. Jacques Brels koppling till Belgien förbises också (*Cascade 4*, s. 35), liksom Teri Moïses till Haiti (*Cascade 3*, s. 93). När Céline Dions sång ”Ne partez pas sans moi” presenteras (*Cascade 2*, s. 106–107) bifogas en förklarande text: ”Den här sången sjöng Céline Dion 1988, då hon tävlade för Schweiz och vann schlagerfestivalen. Céline Dion kommer från Kanada.” Här finns alltså en explicit referens till den fransktalande världen. Något liknande finns dock inte vid de övriga två tillfällen då Dion figurerar i materialet. I dessa fall är kontexten istället franskt julfirande (*Escalade 3*, s. 96) respektive en kort kursintroduktion utan specifikt tema (*Génial 2*, s. 18). Tabell 3 nedan visar vilka fransktalande länder och artister som återfinns i korpusen, samt vid hur många tillfällen de figurerar i materialet.

Tabell 3. Antal sångtexter från länder i den fransktalande världen

Land	Antal sångtexter	Artist(er)
Kanada (Québec)	3,5	Céline Dion (C2: 106-107, med Schweiz), Roch Voisine (C3: 154), Cœur de pirate (CN4: 22), Étienne Drapeau (G3: 86)
Algeriet	2	Khaled (C4: 31), Khaled (G2: 204)
Elfenbenskusten	1	Magic system (CN4: 39)
Guadeloupe	1	Philippe Lavil & Joselyne Béroard (CN4: 77)
Mali	1	Amadou & Mariam (C3: 155)
Marocko	1	Amine (CN4: 58)
Schweiz	0,5	Céline Dion (C2: 106–107, med Kanada)
Totalt	10	

Tabell 3 visar att det viktigaste området i den fransktalande världen utanför Frankrike, av lärobokskorpusen att döma, är Kanadas franskspråkiga provins Québec, som figurerar vid 3,5 tillfällen i materialet.¹⁰ Cedergren (2015, s. 91–95) kom för övrigt fram till en liknande slutsats när hon undersökte den franskspråkiga litteratur som använts i den akademiska undervisningen vid Stockholms universitet. I det fallet var det Anne Héberts romaner som gjorde att Québec intog en särställning bland de franskspråkiga områdena.

Tidsperioder

Tabell 4 redovisar korpusens material indelat i årtionden. Traditionella folksånger, barnvisor och julsånger går oftast inte att datera, och de har därför fått en egen kolumn (trad.) i tabellen:

Tabell 4. Antal sångtexter fördelat på decennium

	Trad.	1940- tal	1950- tal	1960- tal	1970- tal	1980- tal	1990- tal	2000- tal	2010- tal	Totalt
Högstadiet										
<i>Cascade 2-4</i> (2003-2005)	7	1	1	1	1	1	5	2	-	19
<i>Chez nous 2-4</i> (2011-2013)	-	-	-	-	-	1	-	5	2	8
Gymnasiet										
<i>Escalade 1-3</i> (2001-2003)	-	-	-	1	1	2	3	-	-	7
<i>Génial 1-3</i> (2011-2012)	12	1	1	2	1	1	2	7	-	27
Totalt	19	2	2	4	3	5	10	14	2	61

Utifrån kolumnen längst till vänster i tabell 4 kan vi konstatera att traditionella sånger utgör en så stor andel som 31 % av korpusen (19 texter av 61), trots att bara två läroboksserier (*Cascade* och *Génial*) använder sig av sådant material. Däremot är det relativt sällsynt med sånger från "the golden age of French chanson" (Tinker, 2005, s. 180) på 1950- och 60-talen – en period då "Gods once walked the earth" och visade att "chanson can be art" (Looseley, 2003, s. 83). Tabell 4 visar att endast 6 av 61 låttexter (9,8 %) härrör från denna era. Om guldåldern är relativt tunt representerad i materialet ligger tonvikten istället på "ganska moderna" sånger från decenniet före det årtionde då läroboken ifråga skapades. Som framgår av tabell 4 innehåller korpusen hela 24 sånger sammanlagt från 1990- och 2000-talen, vilket motsvarar 39 % av det totala materialet. Läroboksserierna som publicerades under tidigt 2000-tal (*Cascade* och *Escalade*) har en hög andel musiklyrik från 1990-talet, medan läroböckerna från början av 2010-talet (*Chez nous* och *Génial*) uppvisar många exempel från 2000-talet.

ANALYS OCH DISKUSSION: URVAL OCH KANONBILDNING

Det finns en mycket stor variation av artister om man jämför min lärobokskorpus med de artister som figurerar i andra akademiska studier av den franska visan, (se exempelvis Hamblin, 1987; Béreaud, 1988 och Cordier, 2008). Endast en sångare (Michel Sardou) av de åtta artister som Hamblin (1987, s. 481) nämner som dominerande och karakteristiska för perioden 1968–1987 figurerar i de svenska läroböckerna tryckta under 2000- och 2010-talen. Béreaud (1988, s. 230–241) för sin del räknar upp så många som 35 namn som tongivande för perioden 1968–1988, endast två av dem finns med i min korpus (Michel Sardou och Jacques Dutronc). Delvis beror diskrepansen säker-

ligen på att lärobokstexter i utländska språk är en textgenre där kanon kan antas vara mer föränderlig över tid än vad gäller exempelvis romanen. Det är också en särskild textgenre där speciell hänsyn måste tas till faktorer som elevernas ålder och deras språkliga nivå.¹¹ Av dessa anledningar kan vissa kategorier av sånglyrik vara svåra att presentera för svenska elever på ett begripligt sätt. Renauds slangspråk (*argot*) och Léo Ferrés tvära kast mellan ett allusionstätt, höglitterärt språk och ren gatuslang är exempel på det, vilket kan förklara varför dessa artister saknas i min lärobokskorpus. Kanske finns här också en politisk dimension. Tre av de allra största stjärnorna på chanson-himlen, Jacques Brel, Georges Brassens och Léo Ferré, har alla en starkt antiauktoritär ådra som sätter sin prägel på en stor del av deras verk. Alla tre har till exempel i sina texter attackerat kyrkan, nationen och borgerliga värderingar, och de två senare artisterna kopplas även ihop med den anarkistiska idéströmningen specifikt (se t.ex. Cordier 2008, s. 18 och 260). Denna politiska och idéhistoriska dimension är dock osynlig i de svenska läroböckerna. Brel och Brassens figurerar här med helt okontroversiella texter med kärleks- (Brel) respektive djurtema (Brassens), medan Ferré över huvud taget inte finns representerad i materialet.

När Cordier (2008, s. 258–259) som tidigare nämnts karakteriserar början av 2000-talet som en ny blomstringstid för den franska visan exemplifierar hon med Carla Bruni, Vincent Delerm, Calogero, Bénabar, Corneille, Tété och M (Matthieu Chedid). Av dessa sju artister figurerar endast en (Bruni) i min korpus, trots att läroböckerna härrör från just denna tidsperiod och upplåter en hel del utrymme åt samtida musiklyrik. Detta väldigt heterogena artisturval illustrerar förmodligen hur svårt det är att bilda sig en uppfattning om vilka verk i ens samtid, eller i det nyliga förflutna, som i framtiden kommer att ges klassikerstämpel och betraktas som representativa för tidsepoken ifråga. För att uppnå en sådan överblick krävs ofta några decenniers distans.

Intressant att konstatera är att tre av de fyra ”*très grands artistes*” (Piaf, Brel, Brassens) som enligt Béreaud (1988, s. 229) dominerade chansonscenen före 1968 finns representerade i min korpus, om än i vissa fall med väl harmlösa låtval.¹² Man skulle kunna hävda att läroböckerna i just de här tre fallen förmedlar ett klassiskt franskt kulturarv till de svenska skoleleverna. Detsamma gäller för övrigt de traditionella folksånger och barnvisor som vi har sett utgör drygt 30 % av materialet. Väldigt många människor skulle idag skriva under på att Piaf, Brel, Brassens och Ferré är de största namnen inom 1950- och 1960-talens franska chanson, och att de tillsammans bildar ett slags gemensamt franskspråkigt kulturarv. Det tycks dock inte råda någon liknande konsensus om vilka artister som har dominerat chansonfältet under decennierna därefter.

En följdfråga som väcks i detta sammanhang är hur det kommer sig att vissa artister glöms bort efter sin storhetstid, medan andra sångare vinner klassikerstatus och fortsätter att upptäckas av senare generationers musiklyssnare – som en självklar del av ett musikaliskt kulturarv? En förklaringsmodell erbjuds av litteratursociologen Robert Escarpit (1970). Han poängterar betydelsen av den gallring som utförs av den nya generationens läsare och kritiker:

Kvantitativt är den avgörande och strängaste sovringen den som företas av den första generationen utanför den biografiska zonen: varje författare löper risk att falla i glömska tio, tjuo eller trettio år efter sin död. Tar han sig över denna fruktade tröskel, integreras han med den litterära populationen och tillförsäkras ett nära nog evigt liv – åtminstone så länge minnet varar hos den civilisation som sett honom födas (Escarpit, 1970, s. 42).

Den avgörande sällningen utförs alltså, enligt Escarpit, av den generation smakdomare som intar det litterära fältet efter skribentens bortgång. Överlever författarens verk den hårda utgallring som då

sker erhåller det klassikerstämpel och tar plats på den upphöjda litterära parnassen. Escarpits teori gäller ”vanlig” tryckt litteratur, men den går också att överföra till sånglyrikens fält. Principen om att det krävs några decenniers distans till den ”biografiska zonen” för att kunna överblicka de stora linjerna i en tidsepok är, såvitt jag kan förstå, densamma vad gäller musiklyriken som för ”vanlig” litteratur. Det är också anledningen till att min lärobokskorpus, liksom Hamblins (1987), Béreauds (1988) och Cordiers (2008) urval, sinsemellan uppvisar en viss spretighet vad gäller de senare årtiondenas musiklyrik. Någon avgörande sällning och utgallring har ännu inte hunnit ske för decennierna efter 1960-talet, och därför finns det heller ingen självklar kanonbildning att luta sig mot, alternativt revoltera mot, vad gäller denna tidsperiod.

En litterär kanonbildning är dock inte endast, som Escarpit förklarar, en historisk konstruktion och resultatet av en urvalsprocess. Det finns också en tydlig maktaspekt som friläggs i processen, vilket inte minst blir tydligt när litteraturhistorien studeras utifrån ett genusperspektiv och könsmaktsordningen därmed kan blottläggas. Anna Williams (1997, s. 180) konstaterar till exempel att urvalet i svenska litteraturhistoriska översiktsverk framställer den svenska litteraturhistorien som mycket mansdominerad. I synnerhet gäller det samtidslitteraturen (hennes kvantitativa analys visar endast 26 % kvinnliga författarskap i dessa kanoniserande verk), vilket får henne att dra följande slutsats: ”Den stora utrymmesskillnaden mellan män och kvinnor skapar oundvikligen en könsvinklad bild av samtidslitteraturen till männens fördel” (Williams, 1997, s. 182). Som vi har sett i den här studien går Williams slutsats att överföra även till ett sådant material som musiklyriken i svenska läroböcker i franska.

AVSLUTANDE REFLEKTIONER

Syftet med föreliggande studie var att undersöka vilka sångtexter som ingår i ett urval läroböcker i ämnet franska – med speciellt fokus på ett köns-, ett tids- och ett kulturellt centrum/periferi-perspektiv – för att fastställa vilken bild av franskspråkig musiklyrik som dessa sångtexter förmedlar till de svenska eleverna. Slutsatsen är att denna bild förefaller vara ganska begränsande och konservativ – åtminstone när man ser på materialet ur ett könsperspektiv eller ett kulturellt centrum/periferi-perspektiv. Läroböcker både avbildar och bidrar till att konstruera makten, något som Klas-Göran Karlsson (2011, s. 43–53) har konstaterat. Först undersökte jag vilka sångtexter som ingår i korpusens läroböcker och hur fördelningen ser ut vad gäller manliga och kvinnliga artister. Här visar tabell 1 att två tredjedelar av de identifierade artisterna är män, endast en tredjedel är kvinnor. Sannolikt återspeglar detta ojämlika urval en kombination av två separata men samverkande faktorer. Dels finns det rigida maktstrukturer som hämmar utvecklingen mot jämställdhet inom musikbranschen (Alsing Pettersson, 2019; Rhedin, 2017), dels tenderar kvinnliga skapares verk att väljas bort under den litterära kanoniseringsprocessen (Williams, 1997). En annan frågeställning berörde i vilken mån sånger eller artister presenteras i lärobokskorpusen som representanter för den franskspråkiga världen utanför Frankrike. I tabell 2 kan vi utläsa att endast 10 av 61 sånger (16 %) fyller en sådan funktion, medan den överväldigande majoriteten musiklyrik (84 %) explicit eller implicit associeras med Frankrike – ett land vars traditioner, kultur(er) och europeiska territorium är det centrum som läroböckerna i franska hela tiden utgår från och framställer som normerande. Jag har också konstaterat att Frankrikes andel av läroboksmaterialet vida överstiger dess andel av världens fransktalande befolkning. Det kan noteras att i kursplanen för moderna språk i Lgr11 (Skolverket, 2019, s. 65–86) används genomgående uttrycken ”områden där språket används” och ”delar av världen där språket används” som geografisk benämning i redovisningen av ämnets centrala innehåll. Den eurocentr-

ism, i betydelsen fokus på Frankrikes europeiska territorium, som de undersökta läroböckerna uppvisar finner alltså inget stöd i skolans styrdokument. Det är snarare tvärtom. Ett centralt inslag i skolans värdegrund är att eleverna ska ”inse de värden som ligger i en kulturell mångfald” (Skolverket, 2019, s. 5). Den fransktalande världens relativa osynlighet i det undersökta materialet visar dock att denna kulturella mångfald är dåligt representerad i läroböckerna i franska, se också tidigare studier av Meyer (2013) och Karlsson Söderstrand (2019). Som Hans Lorentz (2018, s. 89–107) poängterar är interkulturell kompetens en nyckelkompetens i dagens globaliserade samhälle. Han utvecklar sitt resonemang om interkulturalitet och interkulturella perspektiv som följer:

Interkulturalitet handlar ofta om olika typer av meningsskapande kulturer, det vill säga etniska, språkliga, religiösa, tankemässiga, livsstilsrelaterade, könsmässiga och klassmässiga kulturer och hur de kan samverka, påverka och berika varandra. Ett interkulturellt perspektiv betraktar alltid olika kulturer utifrån ett *etnorelativt perspektiv* i motsats till ett etnocentriskt perspektiv (Lorentz, 2018, s. 65, kursivering i originalet).

Om man anammar ett sådant etnorelativt synsätt kan musiklyrik från den franskspråkiga världen erbjuda lärare intressanta ingångar till att diskutera just hur kulturer samverkar, påverkar och berikar varandra. Det kan då tyckas olyckligt att de undersökta läroböckerna bjuder in till relativt få sådana samtalstillfällen.

Den sista frågeställningen gällde urval av verk från olika tidsperioder: rör det sig om de senaste hitlåtarna, eller är det snarare frågan om att förmedla ett redan kanoniserat kulturarv till eleverna? Bilagan ”Studiens korpus” visar alla de 61 sånger som återfinns i min lärobokskorpus. Tillsammans utgör de en tämligen heterogen samling låtar, där endast ett fåtal dubletter kan identifieras. Tabell 4 visar att korpusen volymmässigt domineras av traditionella folksånger och barnvisor (31 % av materialet) – trots att bara två av fyra undersökta läroboksserier innehåller sådana texter – samt av musik från decenniet före det att läroboken ifråga publicerades, det vill säga från 1990-talet och 2000-talet (39 % av materialet). Tre av de fyra ”*très grands artistes*” (Béreaud, 1988, s. 229) från efterkrigstiden figurerar också i korpusen. Därmed kan vi slå fast att musiklyrikens funktion i läroböckerna delvis är konserverande. Det redan kanoniserade franska kulturarvet förmedlas till de svenska eleverna huvudsakligen genom en uppsättning traditionella folkvisor, men också genom några få ikoniserade artister (Piaf, Brel, Brassens). I övrigt har hitlåtar, som man kan anta var aktuella då arbetet med att framställa läroboken startade, en stark ställning i korpusen. Dessa låtar har dock ännu inte hunnit utsättas för den typ av gallring som Escarpit (1970, s. 42) nämner som avgörande för ett litterärt verks postuma öde. Alltså går det idag inte att veta huruvida någon (några, alla?) av dessa sånger från 1990- och 2000-talen kommer att ingå i ett framtida kanoniserat franskspråkigt kulturarv, eller om de tvärtom kommer att sorteras undan och glömmas bort av kommande generationer. Det man kan konstatera – helt oavsett frågorna om kulturarv och eventuell kanonisering av artisterna – är att läroboksförfattarna räknar med att dessa sångtexter fyller en funktion i praktisk språkundervisning. Sett till den bredd av användningsområden för musik i språkklassrummet som framkom i forskningsöversikten i avsnittet ”Musiklyrik i språkundervisning” ovan är det sannolikt att de flesta sångerna faktiskt passar för att öva åtminstone någon av de många aspekter som togs upp där. Kanske kan man också hävda att musiklyriken och låtarna har ett värde i sig, genom den estetiska upplevelse som musik och text tillsammans kan erbjuda eleverna – trots att den här redovisade språkdidaktiska forskningen alltså inte har fokuserat på denna aspekt.

Slutligen vill jag återknyta till själva utgångspunkten för studien, nämligen att utbildningsväsendet är en instans med stor samhällsrelevans, inte minst för att det har ett direkt inflytande på processerna för litteraturförmedling och kanonbildning (Barthes, 1971, s. 170). Utifrån ett sådant synsätt blir läroboksförfattare – tillsammans med landets språklärarkår – viktiga aktörer för att förmedla läroplanens ideal om kulturell mångfald och en demokratisk värdegrund till barn och ungdomar. Musiklyriken som genre har också en stor potential som progressiv och maktkritisk normbrytare. Exempelvis kan könsmaktsordningen och den hegemoniska maskuliniteten utmanas genom att man i läroböckerna väljer att visa fram fler kvinnliga artister och fler genuskritiska sångtexter. Ett sådant förfaringssätt skulle vara helt i linje med den svenska skolans värdegrundsuppdrag att ”motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling” (Skolverket, 2019, s. 6). Frankrikes traditionella dominans över den övriga fransktalande världen i läroböckerna kan motarbetas genom att man – utifrån läroplanens idé om att föra fram ”de värden som ligger i en kulturell mångfald” (Skolverket, 2019, s. 5) och nyckelbegreppet ”interkulturell kompetens” (Lorentz, 2018) – inkluderar en större andel artister från andra franskspråkiga länder än vad som görs i det undersökta materialet. Denna progressiva potential är emellertid dåligt utnyttjad i de läroböcker som utgör undersökningsobjekt i föreliggande studie. Slutsatsen blir att musiklyriken i studiens korpus befäster, snarare än utmanar, franskkännets, läroboksgenrens och samhällets etablerade hierarkier och normbildningar.

REFERENSER

Undersökta läroböcker

- Hirsch, C., Hermansson, D., Winblad, M. & Norén, G. (2012). *Chez nous 3*. Stockholm: Sanoma Utbildning.
- Hirsch, C., Winblad, M. & Norén, G. (2013). *Chez nous 4*. Stockholm: Sanoma Utbildning.
- Högberg, K., Lindgren, L. & Finér, A. (2003). *Cascade 2*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Högberg, K. & Lindgren, L. (2004). *Cascade 3*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Högberg, K. & Lindgren, L. (2005). *Cascade 4*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Pettersson, M., Jonchère, N., Sandberg, E. & Waagaard, V. (2003). *Grande escalade 3. Allt-i-ett-bok*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Sanner, M.-L. & Wennberg, L. (2011a). *Génial 1*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Sanner, M.-L. & Wennberg, L. (2011b). *Génial 3*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Sanner, M.-L. & Wennberg, L. (2012). *Génial 2*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Tillman, B., Martin, S., Sandberg, E., Winblad, M. & Lönnerblad, V. (2002). *Escalade 2. Textbok*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Tillman, B., Winblad, M., Martin, S., Lönnerblad, V., Pettersson, M. & Sandberg, E. (2001). *Escalade 1. Textbok*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Wilhelmsson, L., Hirsch, C. & Hermansson, D. (2011). *Chez nous 2*. Stockholm: Bonnier Utbildning.

Övrig litteratur

- Abrate, J. H. (1983). Pedagogical applications of the French popular song in the foreign language classroom. *The Modern Language Journal*, 67(1), 8–12.
- Alsing Pettersson, N. (2019, 17 oktober). Systrarna Vaz vill öka jämställdheten i den mansdominerade musikbranschen. *Dagens nyheter [Kultur]*, s. 5.
- Aronsson, M. (2019). La littérature francophone dans les manuels suédois de FLE. *Nordic journal of francophone studies/Revue nordique des études francophones*, 2(1), 49–62.
- Barthes, R. (1971). Réflexions sur un manuel. I S. Doubrovsky & T. Todorov (Red.), *L'enseignement de la littérature. Centre culturel de Cerisy-la-Salle, 22 au 29 juillet 1969* (s. 170–177). Paris: Plon.
- Béreaud, J. (1988). La chanson française depuis mai 1968. *The French Review*, 62(2), 229–241.
- Buchart, M. (2013). Les imaginaires ethnosocioculturels dans les manuels de FLE finlandais: Etude diachronique des représentations et discours didactiques. *Synergies Pays Scandinaves*, (8), 55–74.
- Cedergren, M. (2015). Littérature française, littérature francophone? L'enseignement universitaire suédois à la recherche d'un nouveau paradigme. I M. Cedergren & S. Briens (Red.), *Médiations interculturelles entre la France et la Suède : Trajectoires et circulations de 1945 à nos jours* (s. 79–98). Stockholm: Stockholm University Press.
- Cedergren, M. & Modreanu, S. (2016). Médiation n'est pas que traduction: Réflexions autour de la réception de la littérature de langue française en traduction dans la presse suédoise et roumaine. *Parallèles*, 28(1), 83–100.
- Cordier, A. (2008). *The mediating of chanson: French identity and the myth Brel-Brassens-Ferré*. Doktorsavhandling. Stirling: University of Stirling.
- Dolean, D. D. (2016). The effects of teaching songs during foreign language classes on students' foreign language anxiety. *Language teaching research*, 20(5), 638–653.
- Escarpit, R. (1970). *Litteratursociologi*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

- Failoni, J. W. (1993). Music as means to enhance cultural awareness and literacy in the foreign language classroom. *Mid-Atlantic journal of foreign language pedagogy*, (1), 97–108.
- Fuchs, E., & Henne, K. (2018). History of textbook research. I E. Fuchs & A. Bock (Red.), *The Palgrave handbook of textbook studies* (s. 25–56). New York: Palgrave Macmillan.
- Ganetz, H. (2012). Normbrytare i populärkulturen. *Tidskrift för genusvetenskap*, 2012(3), 88–91.
- Gardner, H. (1994). *De sju intelligenserna*. Jönköping: Brain Books.
- Hamblin, V.L. (1987). Integrating popular songs into the curriculum. *The French review*, 60(4), 479–484.
- Johansson, F. & Ballin, T. (2010). *Kulturella representationer i läroböcker i franska och spanska för gymnasiet*. Examensarbete för lärarexamen, 15 hp. Malmö: Malmö högskola.
- Kao, T., & Oxford, R. (2014). Learning language through music: A strategy for building inspiration and motivation. *System*, 43, 114–120.
- Karlsson, A. (2014). *Genuskonstruktioner i bilder: Bilder i läroböcker i franska och tyska för högstadiet*. Självständigt arbete på grundnivå (högskoleexamen), 30 hp. Växjö: Linnéuniversitetet.
- Karlsson, K.-G. (2011). Läroboken och makten: Ett nära förhållande. I N. Ammert (Red.), *Att spegla världen: Läromedelsstudier i teori och praktik* (s. 43–61). Lund: Studentlitteratur.
- Karlsson Söderstrand, P. (2019). *Fransktalande länder utanför väst: Osynlig majoritet i svenska läromedel i franska*. Kompletterande pedagogisk utbildning (KPU). Examensarbete i fördjupningsämnet franska, 15 hp, avancerad nivå. Malmö: Malmö universitet.
- Langeland, A. (2013). Action research into the use of popular music: A goldmine worth exploring in the ELT secondary-school classroom? *Nordic journal of modern language methodology*, 2(1), 1–24.
- Legg, R. (2009). Using music to accelerate language learning: An experimental study. *Research in education*, 82(1), 1–12.
- Leith, W. (1979). Advanced French conversation through popular music. *The French review*, 52(4), 537–551.
- Looseley, D. L. (2003). *Popular music in contemporary France*. Oxford and New York: Berg.
- Lorentz, H. (2018). *Interkulturell pedagogisk kompetens: Integration i dagens skola*. Lund: Studentlitteratur.
- Ludke, K. (2009). *Teaching foreign languages through songs*. Edinburgh: University of Edinburgh.
- Lundahl, B. (1998). *Läsa på främmande språk: Om autentiska texter, kreativ läsning och läsförmågans betydelse för språkinläringen*. Lund: Studentlitteratur.
- Meyer, M. (2013). *Frankrike, Tyskland och ”den andre”*: En studie av målspråksländers förekomst och framställning i läroböcker i tyska och franska. Examensarbete i utbildningsvetenskap inom allmänt utbildningsområde, 15 hp. Uppsala: Uppsala universitet.
- Moreno, S. (2009). Can music influence language and cognition? *Contemporary music review*, 28(3), 329–345.
- Nordgren, K. (2011). Interkulturella perspektiv i historieläroböcker. I: N. Ammert (Red.), *Att spegla världen. Läromedelsstudier i teori och praktik* (s. 139–155). Lund: Studentlitteratur.
- Persson, M. (2013). *Bilder av jämställdhet? En kvantitativ bildanalys av fem läroböcker i franska*. Självständigt arbete på avancerad nivå (yrkesexamen), 15 hp. Uppsala: Uppsala universitet.
- Rhedin, M. (2017). Barbro Hörberg, Barbara och Sommarö. *Idunn*, 2017(2), ej paginerad.
- Skolverket (2019). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011: Reviderad 2019*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (u.å.). *Läroplan, program och ämnen i gymnasieskolan, moderna språk*. Stockholm: Skolverket.
- Tinker, C. (2005). Jacques Brel is alive and well: Anglophone adaptations of French chanson. *French cultural studies*, 16(2), 179–190.

- Vajta, K. (2012). Le manuel de FLE suédois, véhicule d'un discours sur la France, communauté imaginaire. I E. Ahlstedt, K. Benson, E. Bladh, I. Söhrman & U. Åkerström (Red.), *Actes du XVIIIe congrès des romanistes scandinaves* (s. 747–763). Göteborg: Acta universitatis Gothoburgensis, Romanica Gothoburgensia 69.
- Werner, V., Lehl, M. & Walton, J. (2017). Pop lyrics and mobile language learning: Prospects and challenges. *International journal of mobile and blended learning*, 9(4), 33–48.
- Williams, A. (1997). *Stjärnor utan stjärnbilder: Kvinnor och kanon i litteraturhistoriska översiktsverk under 1900-talet*. Stockholm: Gidlund (skrifter utgivna av Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala, 35).
- Winkler, M. (2018). Drygt hälften läser moderna språk på gymnasiet. *Välfärd: SCB:s tidskrift om arbetsliv, demografi och välfärd*, 2018(3), 8–9.

BILAGA: STUDIENS KORPUS

Läromedel/ Löppnummer	Sångtitel	Artist	Kön	Årtal	Fransktalande världen	Läromedel, sidnummer
Högstadiet						
Cascade						
1	Sacré Charlemagne	France Gall	K	1964		C2: 46-47
2	Ne partez pas sans moi	Céline Dion	K	1988	Schweiz, Kanada (Québec)	C2: 106-107
3	À vélo dans Paris	Joe Dassin	M	1972		C2: 120
4	Vent frais, vent du matin	Barnvisa (trad.)				C3: 36
5	Toc, toc, toc	Barnvisa (trad.)				C3: 36
6	Tu m'as promis (Tu es foutu)	In-grid	K	2003		C3: 82-83
7	Je serai là	Teri Moïse	K	1996		C3: 93
8	Savez-vous planter les choux	Barnvisa (trad.)				C3: 106
9	Un kilomètre à pied	Barnvisa (trad.)				C3: 122
10	Je resterai là	Roch Voisine	M	1999	Kanada (Québec)	C3: 154
11	Pauvre type	Amadou & Mariam	M/K	1998	Mali	C3: 155
12	Mon beau sapin	Julvisa (trad.)				C3: 158
13	Vive le vent	Julvisa (trad.)				C3: 158
14	Revoir un printemps	IAM	M	2003		C4: 28-29
15	Le jour viendra	Khaled	M	1996	Algeriet	C4: 31
16	La vie en rose	Edith Piaf	K	1947		C4: 33
17	Ne me quitte pas	Jacques Brel	M	1959		C4: 35
18	La Marseillaise	Nationalsång (text & musik: Rouget de Lisle)	M	1792		C4: 99
19	Au café des délices	Patrick Bruel	M	1999		C4: 127
Chez nous						
20	Mon amour	Abd Malik	M	2010		CN3: 30
21	Quelqu'un m'a dit	Carla Bruni	K	2002		CN3: 39
22	J'en ai marre	Alizée	K	2003		CN3: 58-59
23	Aux arbres citoyens	Yannick Noah	M	2007		CN3: 77
24	Francis	Cœur de Pirate	K	2008	Kanada (Québec)	CN4: 22
25	La danse des magiciens	Mag'ic System	M	2011	Elfenbenskusten	CN4: 39
26	Juste un oui	Amine	M	2009	Marocko	CN4: 58
27	Kolé séré	Philippe Lavil & Joselyne Béroard	M/K	1986	Guadeloupe	CN4: 77
Gymnasiet						
Escalade						
28	La gourmandise	La Compagnie Créole	M/K	1989		E1: 25
29	Il est cinq heures, Paris s'éveille	Jacques Dutronc	M	1968		E2: 12
30	Des laids, des laids	Serge Gainsbourg	M	1979		E2: 29
31	C'est ça la France	Marc Lavoine	M	1996		E2: 51
32	Footballeur du dimanche	Les Négresses vertes	M	1994		E3: 21

Läromedel/ Löpnnummer	Sångtitel	Artist	Kön	Årtal	Fransktalande världen	Läromedel, sidnummer
33	Petit papa Noël	Céline Dion	K	1981 (orig. 1946)		E3: 96
34	Chanson simple	Patricia Kaas	K	1997		E3: 158
Génial						
35	Frère Jacques	Barnvisa (trad.)				G1: 17
36	C'est Gugusse avec son violon	Barnvisa (trad.)				G1: 31
37	Sur le pont d'Avignon	Folkvisa (trad.)				G1: 46
38	La Marseillaise	Nationalsång (text & musik: Rouget de Lisle)	M	1792		G1: 87
39	Joyeux anniversaire	Folkvisa (trad.)				G1: 102
40	Vent frais, vent du matin	Folkvisa (trad.)				G1: 134
41	Aux Champs-Élysées	Joe Dassin	M	1969		G1: 159
42	Douce nuit, sainte nuit	Julvisa (trad.)				G1: 191
43	Mon beau sapin	Julvisa (trad.)				G1: 191
44	Tous les secrets	Céline Dion	K	2005		G2: 18
45	Auprès de ma blonde	Folkvisa (trad.)				G2: 53
46	La gourmandise	La Compagnie Créole	M/K	1989		G2: 81
47	Comme d'habitude	Michel Sardou	M	1977 (orig. 1967)		G2: 131
48	Savez-vous planter les choux?	Folkvisa (trad.)				G2: 148
49	Paris	Camille (=Camille Dalmais)	K	2002		G2: 156
50	Tous les garçons et les filles	Françoise Hardy	K	1962		G2: 176
51	Aïcha	Khaled	M	1996	Algeriet	G2: 204
52	Petit Papa Noël	Tino Rossi	M	1946		G2: 217
53	Fatigante	Louise Attaque	M	1997		G3: 18
54	Ça m'énerve	Helmut Fritz (pseudonym för Eric Greff)	M	2009		G3: 56-57
55	J'hais l'hiver, vive l'été	Etienne Drapeau	M	2006	Kanada (Québec)	G3: 86
56	Aux marches du palais	Folkvisa (trad.)				G3: 155
57	Je viens de là	Grand corps malade	M	2008		G3: 167
58	Le petit cheval	Georges Brassens	M	1953		G3: 192
59	Tout le monde ment	Massila Sound System	M	2000		G3: 212
60	Chevaliers de la table ronde	Folkvisa (trad.)				G3: 227
61	Nouvé dai cirpicieu (trad. folkvisa, framförd på provensalska)	Corou de Berra	M/K	2001		G3: 233

¹ "La littérature, c'est ce qui s'enseigne, un point c'est tout" ("Litteratur är det som man undervisar om, ingenting annat") (Barthes, 1971, s. 170, min översättning). Denna i fransk litteraturdidaktisk forskning ofta citerade maxim härrör från en konferenspublikation där resonemanget i sin helhet lyder som följer: "[...] nous autres, Français, nous avons toujours été habitués à assimiler la littérature à l'histoire de la littérature. L'histoire de la littérature c'est un objet essentiellement scolaire, qui n'existe précisément que par son enseignement ; en sorte que le titre de cette décade : 'l'enseignement de la littérature' est pour moi presque tautologique. La littérature, c'est ce qui s'enseigne, un point c'est tout. C'est un objet d'enseignement" ("[...] vi fransmän har alltid haft för vana att sätta likhetstecken mellan litteratur och litteraturhistoria. Litteraturhistorien är till sin natur ett skolobjekt, som endast existerar genom undervisningen. Därför är temat för detta [tiodagars]kollokvium, 'litteraturundervisning', närmast en tautologi för mig. Litteratur är det som man undervisar om, ingenting annat. Det är ett undervisningsobjekt") (Barthes, 1971, s. 170, min översättning).

² Termerna musik- och sånglyrik används här som synonymer och syftar i båda fall på sångtexter som är typografiskt reproducerade i de undersökta läroböckerna.

³ Till skillnad från de övriga studierna som presenteras i detta stycke rör det sig i Vajtas fall inte om ett studentexamensarbete, utan om ett bokkapitel publicerat på ett akademiskt förlag.

⁴ Som exempelvis Bo Lundahl (1998, s. 59) och Mélanie Buchart (2013, s. 62) har konstaterat är många lärobokstexter icke-autentiska, i betydelsen att de har blivit förenklade och tillrättalagda för att passa inlärarna av det främmande språket.

⁵ Andra läroboksserier utgivna under 2000- och 2010-talet är *À vous* (Folkuniversitetets förlag), *Allez hop !* (Bonnier Utbildning), *Contact* (Bonnier Utbildning), *Franska* (Studentlitteratur), *Le Manège* (Almqvist & Wiksell) och *Un air de...* (Gleerup). Serierna *Avec nous, français pour vous* (Gleerup), *C'est chouette* (Almqvist & Wiksell), *Esprit* (Bonnier Utbildning) och *Pont neuf* (Gleerup) härrör ursprungligen från 1990-talet och används sannolikt i mindre utsträckning i undervisningen idag, även om vissa av dem har kommit i nya upplagor under 2000-talet.

⁶ I ett fall (*Grande escalade 3*) rör det sig om en "allt-i-ett-bok", som i en volym kombinerar materialen i en traditionell text-och övningsbok.

⁷ Vad gäller läromedelsserierna utformade för högstadiet (*Cascade* och *Chez nous*) är det volym 2–4 som är aktuella för eleverna i år 7–9. Den första volymen av dessa serier är utformad för elever som påbörjar sina språkstudier redan under år 6 i mellanstadiet, och de ingår därför inte i studiens korpus.

⁸ Den manliga dominansen är än idag påfallande stor inom populärmusiken. Siffror från Spotify visar att endast 10–13 % av de 50 mest spelade låtarna på Spotify i Sverige under åren 2016–2018 hade kvinnliga låtskrivare. Vad gäller producentrollen var kvinnornas andel försumbar: 0–2 % (Nichlas Alsing Pettersson, 2019, s. 5). För en diskussion om de rigida maktstrukturerna i musikbranschen, och om några kvinnliga "normbrytare i populärkulturen" som har försökt utmana dem, se Hillevi Ganetz (2012, s. 88–91).

⁹ Siffrorna är hämtade från INSEE (Frankrikes motsvarighet till Statistiska centralbyrån) (<https://www.insee.fr/fr/accueil>) respektive de fransktalande ländernas samarbetsorganisation OIF (Organisation Internationale de la Francophonie) (<https://www.francophonie.org/>). Sajterna konsulterades den 30 augusti 2020.

¹⁰ I ett fall (Céline Dions "Ne partez pas sans moi", C2, s. 106–107) associeras låten och sångerskan som vi har sett med både Kanada och Schweiz, vilket får till följd att de båda länderna får dela på poängen i tabell 3.

¹¹ Abrate (1983, s. 8) nämner också sångens instrumentering och tempo som betydelsefulla faktorer för dess användbarhet i klassrummet. Enligt henne är ett enkelt gitarrackompanjement bättre än full orkestrering för att underlätta för lyssnarna, detta eftersom gitarren inte överröstar sången på samma sätt som en orkester riskerar att göra. Sångtexter som framförs i snabbt tempo kan också upplevas som svåra att uppfatta, i synnerhet av elever som inte har kommit så långt i sin språkinläring.

¹² Den "mycket stora artist" som saknas i min korpus är Léo Ferré. Förutom att Brels och Brassens politiska sprängkraft osynliggörs av låtvalen, suddas också deras sexuella frispråkighet ut.

Vol 15, nr 2 2021

Tema: Litteraturdidaktik

Tema: Litteraturdidaktik – Litteraturstudiers relevans för skola och samhälle
Mattias Aronsson, Katherina Dodou & Anette Svensson

Integrating competence and *Bildung* through dystopian literature: Teaching Malorie Blackman's *Noughts & Crosses* and democracy and citizenship in the English subject
Marit Elise Lyngstad

Klimatkrisen i klassrummet: Reflektioner kring användning av litteratur i undervisning om hållbar utveckling
Ulrika Andersson Hval & Celia Aijmer Rydsjö

Ett drömspel: En lärarstudent utmanar gymnasieelever att tolka Strindberg
Katarina Rejman & Elisabeth Zetterholm

Alla läser! Empiriska perspektiv på frågan om litteraturens samhällsliga relevans
Olle Nordberg

Why study literature in English? A syllabus review of Swedish primary teacher education
Katherina Dodou

Musiklyrik i läroböcker i franska för den svenska skolan
Mattias Aronsson

Spel som berättelser
Stefan Lundström

Från finrummet till vardagsrummet: Transmedialt berättande som litteraturdidaktisk underhållning
Anette Svensson & Jenny Malmqvist

Promoting EFL literacy through shared and individual classroom reading experiences of literature
Ion Drew

Litteraturläsning som upplevelse och livskunskap
Pär-Yngve Andersson